

Wstępne wyniki z Narodowego Spisu Powszechnego 2011 w zakresie populacji osób niepełnosprawnych

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 4 marca 2010 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2011 r. udzielanie odpowiedzi na pytania dotyczące niepełnosprawności odbywało się na zasadzie dobrowolności – ze względu na specyfikę i wrażliwość tematu. Na pytania odpowiadały osoby dorosłe, które wyraziły na to zgodę, natomiast na temat dzieci informacji udzielali rodzice lub opiekunowie.

Jednocześnie podkreślić należy, że w odniesieniu do poprzednich spisów – tematykę badawczą w odniesieniu do niepełnosprawności w spisie 2011 roku poszerzono o: czas trwania ograniczenia zdolności wykonywania zwykłych (podstawowych) czynności życiowych, a także o grupy schorzeń, które powodują ograniczenie zwykłych czynności życiowych osób. Zagadnienia te będą przedmiotem analizy w kolejnych opracowaniach tematycznych z obszaru niepełnosprawności.

Zbiorowość osób niepełnosprawnych została podzielona na 2 podstawowe grupy:

1. osoby niepełnosprawne **prawnie**, tj. takie, które posiadały odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony;
2. osoby niepełnosprawne **tylko biologicznie**, tj. takie, które nie posiadały orzeczenia, ale miały (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych stosownie do swojego wieku.

Wyniki spisu ludności 2011 roku wykazały wstępnie, że liczba osób, które zadeklarowały ograniczenie zdolności do wykonywania zwykłych czynności podstawowych dla swojego wieku i/lub posiadały ważne orzeczenie kwalifikujące je do zaliczenia do zbiorowości osób niepełnosprawnych wynosiła 4 697,5 tys., co stanowiło 12,2% ludności kraju, wobec 14,3% w 2002 r.

Należy w tym miejscu podkreślić, iż w związku z dobrowolnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności blisko 1,5 mln respondentów odmówiło udzielenia odpowiedzi. Można przypuszczać, że w tej zbiorowości znajdują się osoby niepełnosprawne, które mogą posiadać udokumentowane orzeczenie, jednak nie chciały udzielić odpowiedzi na pytania formularza w części dotyczącej niepełnosprawności. Również braki danych mogą rzutować na uzyskaną w spisie strukturę osób niepełnosprawnych. Bardzo liczną grupą ludności, o której nie zebrano bardziej szczegółowych danych (również w innych obszarach tematycznych) są przede wszystkim osoby przebywające za granicą 12 miesięcy lub dłużej.

Wyniki spisu 2011 dotyczące osób niepełnosprawnych należy traktować jako wstępne. Nadal będą prowadzone pogłębione analizy, których celem będzie zmniejszenie liczby brakujących odpowiedzi (ok. 1940,2 tys.), natomiast nie ulegnie już zmianie liczba odmów odpowiedzi przez respondentów.

W świetle powyższych wyjaśnień należy przyjąć, że ogólne liczby osób niepełnosprawnych mężczyzn i kobiet, w miastach i na wsi, uzyskane wstępnie z wyników spisu 2011 – są niedoszacowane. W konsekwencji zaniżone są także odsetki osób niepełnosprawnych w relacji do ogólnej liczby ludności.

Pomimo niedoszacowania ogólnej liczby osób niepełnosprawnych wydaje się zasadne przeprowadzenie analizy zmian w strukturze według rodzaju oraz stopnia niepełnosprawności wśród kobiet i mężczyzn.

Według wyników spisu w 2011 roku wśród ogółu osób niepełnosprawnych 2530,4 tys. stanowiły kobiety, których w porównaniu do spisu 2002 odnotowano spadek o 12,4%. W miastach zmniejszyła się liczba kobiet niepełnosprawnych o 68 tys., natomiast na wsi aż o 290 tys. (patrz tabl. 6/4).

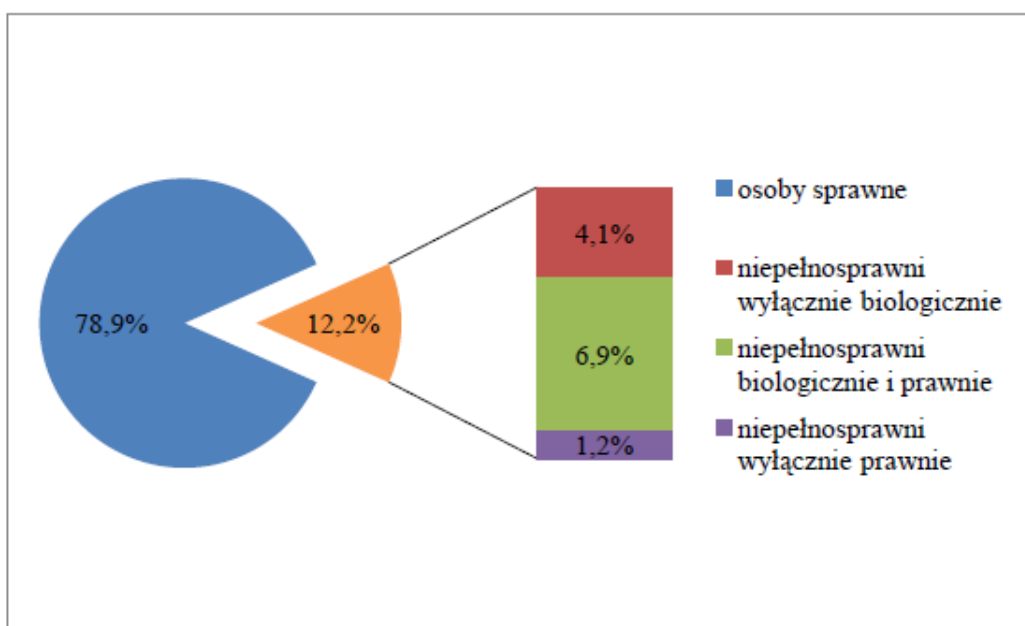
Tabl. 6/4. Osoby niepełnosprawne według stopnia niepełnosprawności w latach 2002 i 2011 – wstępne wyniki

Wyszczególnienie	Ogółem			Miasta			Wieś		
	2002	2011		2002	2011		2002	2011	
	w tys.		2002 =100	w tys.		2002 =100	w tys.		2002 =100
Ogółem osoby niepełnosprawne	5456,7	4697,5	86,1	3213,1	3018,4	93,9	2243,6	1679,1	74,8
Mężczyźni	2568,2	2167,1	84,4	1488,5	1362,2	91,5	1079,7	804,9	74,5
Kobiety	2888,5	2530,4	87,6	1724,6	1656,2	96,0	1163,9	874,2	75,1
Niepełnosprawni prawnie	4450,1	3131,9	70,4	2650,6	2089,8	78,8	1799,6	1042,1	57,9
Niepełnosprawni tylko biologicznie	1006,6	1565,6	155,5	562,5	928,6	165,1	444,0	637,1	143,5

Niepełnosprawni mężczyźni w 2011 roku stanowili nieco mniej liczną grupę – 2167,1 tys. osób. Ich liczebność zmniejszyła się w stosunku do 2002 roku o 15,6%. Podobnie jak wśród kobiet mniejszy spadek niepełnosprawnych mężczyzn widoczny jest w miastach o 8,5%, natomiast na wsi o ponad 25%. Wydaje się, że niepełnosprawność częściej dotyka mieszkańców miast niż wsi.

Istotne zmiany zauważa się analizując poszczególne kategorie osób niepełnosprawnych. Liczba osób niepełnosprawnych prawnie w 2011 r. wyniosła 3 131,9 tys. i zmniejszyła się w stosunku do 2002 r. o blisko 30%. Większy spadek liczby osób niepełnosprawnych prawnie odnotowuje się wśród osób mieszkających na wsi (o ponad 40%), w miastach o ponad 20%. Zmiany w przepisach prawnych i zaostrzenie przepisów dotyczących przyznawania rent z tytułu niezdolności do pracy i podobnych świadczeń spowodowały znaczne zmniejszenie się zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie. Przy czym należy zauważyć, że największy – ponad trzykrotny – spadek widoczny jest w grupie osób niepełnosprawnych wyłącznie prawnie tzn. takich które określiły, że posiadają odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony, ale nie odczuwają żadnych ograniczeń do wykonywania zwykłych (podstawowych) czynności życiowych związanych z wiekiem. W 2011 roku stanowiły one 1,2% ogółu ludności, natomiast w 2002 ich odsetek wynosi 4,3%

Wykres 2. Osoby niepełnosprawne w 2011 roku (w stosunku do ogółu ludności)

Z kolei zwraca uwagę fakt, że zwiększyła się istotnie (o ponad 50%) – w stosunku do wyników spisu 2002 – liczba osób niepełnosprawnych wyłącznie biologicznie, tj. takich, które nie posiadają orzeczenia, ale ich subiektywna ocena wskazywała, że miały (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych. Ich liczba wyniosła 1 565,6 tys. tj. 4,1% ogółu ludności (w 2002 stanowili oni 2,6% ogółu ludności). Zarówno w miastach, jak i na wsi, obserwuje się bardzo dynamiczny wzrost osób niepełnosprawnych wyłącznie biologicznie.

Wśród ogółu osób niepełnosprawnych mężczyźni stanowili 46%. Rozpatrując ich zbiorowość według podstawowych kategorii zauważa się, że w 2011 roku najliczniejszą grupę spośród nich stanowili ci mężczyźni, którzy deklarowali ograniczenie sprawności oraz posiadanie odpowiedniego orzeczenia wydanego przez organ do tego uprawniony, tzn. niepełnosprawni prawnie i biologicznie. Odsetek ich wyniósł 60,5% (*patrz tabl. 6/5*). Najczęściej deklarowali umiarkowane ograniczenie sprawności. Natomiast 11,2% spośród ogółu niepełnosprawnych mężczyzn oceniało swoją sprawność, jako całkowicie ograniczoną, a 15,8% jako poważnie ograniczoną.

Znacznie mniejszą grupę osób niepełnosprawnych prawnie i biologicznie stanowiły kobiety, których udział wyniósł 53% wśród ogółu kobiet niepełnosprawnych. Nieco rzadziej niż mężczyźni deklarowały one całkowite ograniczenie sprawności (9,7%). Na podobnym poziomie kształtuje się odsetek kobiet o poważnym ograniczeniu sprawności (14,4%).

Tabl. 6/5. Osoby niepełnosprawne według płci w 2011 roku – wyniki wstępne

Tabl. 6/5. Osoby niepełnosprawne według płci w 2011 roku – wyniki wstępne

Wyszczególnienie	Ogółem		
	Razem	Mężczyźni	Kobiety
Osoby niepełnosprawne	4 697,5	2 167,1	2 530,4
		w tysiącach	
		2 167,1	
		w odsetkach	
Niepełnosprawni tylko biologicznie odczuwający ograniczenie sprawności:	33,3	28,6	37,4
całkowite	1,7	1,4	2,0
poważne	8,2	6,7	9,5
umiarkowane	23,4	20,6	25,8
Niepełnosprawni biologicznie i prawnie odczuwający ograniczenie sprawności:	56,5	60,5	53,0
całkowite	10,4	11,2	9,7
poważne	15,1	15,8	14,4
umiarkowane	31,0	33,5	28,9
Niepełnosprawni tylko prawnie o stopniu:	10,2	10,8	9,7
znacznym	1,3	1,3	1,3
umiarkowanym	3,7	3,9	3,6
lekkiem	4,0	4,3	3,8
osoby w wieku (0-15) posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	0,5	0,6	0,4
nieustalonym	0,7	0,8	0,6

Wśród zbiorowości osób nieposiadających odpowiedniego orzeczenia, a deklarujących ograniczenie sprawności, mężczyźni stanowili blisko 29%, natomiast odsetek wśród ogółu niepełnosprawnych kobiet był znacznie wyższy i wyniósł 37,4%. W grupie osób niepełnosprawnych wyłącznie biologicznie, zarówno mężczyźni jak i kobiety, najczęściej deklarowali umiarkowane ograniczenie sprawności (odpowiedni 20,6% i 25,8%). Należy zauważyć, że w omawianej grupie niepełnosprawnych osoby oceniające swoje ograniczenie jako całkowite stanowiły najniższy udział w porównaniu z osobami, które oprócz ograniczenia sprawności posiadają stosowne orzeczenie.

Jednocześnie zwraca uwagę fakt, że wśród ogółu niepełnosprawnych mężczyzn jak i kobiet, niemalże co dziesiąta osoba – niezależnie od płci – posiadała wyłącznie prawne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, natomiast nie odczuwała żadnego ograniczenia sprawności w wykonywaniu podstawowych czynności życiowych.